

(i) Printed Pages : 4

Roll No. ....

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

|   |   |   |   |
|---|---|---|---|
| 3 | 3 | 4 | 9 |
|---|---|---|---|

Exam. Code :

|   |   |   |   |
|---|---|---|---|
| 0 | 4 | 0 | 1 |
|---|---|---|---|

Master of Arts (Sociology) 1<sup>st</sup> Semester

(2123)

## SOCIAL STRATIFICATIONS : CONCEPTS & THEORIES

(In all Mediums)

Paper-SOC-R-414

Time Allowed : Three Hours]

[Maximum Marks : 80

**Note :—** Attempt **FIVE** questions in all. Q. No. 1 is compulsory.  
Attempt **ONE** question from each Unit.

1. Attempt the following in **30-35** words each :

- (i) What is Social Inequality ?
- (ii) Define Caste System.
- (iii) Two characteristics of Ethnic Groups.
- (iv) What is Sacrifice according to Davis and Moore ?
- (v) What is Power according to Dahrendorf ?
- (vi) Explain occupation as a correlate of social class.
- (vii) What is the difference between Social Stratification and Social Differentiation ?
- (viii) Which Article deals with Scheduled Caste ?
- (ix) Explain Casteism.
- (x) Two features of middle class. 10×2=20

### UNIT-I

2. What is Social Stratification ? Discuss major forms of stratification.

15

3. "Caste System is a more rigid form of Social Class". Comment.

15

## UNIT-II

4. According to Davis and Moore, 'Social Stratification is a functional necessity'. Discuss. 15
5. Critically examine Max Weber's theory of Social Stratification. 15

## UNIT-III

6. What are the characteristics of New Middle Class and how it differs from Middle Class ? 15
7. Write a note on correlates of class. 15

## UNIT-IV

8. How has the caste system in India evolved over time and what are the key factors contributing to these changes ? 15
9. Discuss the key affirmative actions taken by Government of India to improve the conditions of Scheduled Caste, and how effective are these in reducing socio-economic disparities ? 15

### (हिन्दी माध्यम)

नोट :- कुल पांच प्रश्न हल करें। प्रश्न क्रमांक 1 अनिवार्य है। प्रत्येक यूनिट में से एक प्रश्न का उत्तर दीजिए।

1. निम्नलिखित को प्रत्येक 30-35 शब्दों में करें :
  - (i) सामाजिक असमानता क्या है ?
  - (ii) जाति व्यवस्था को परिभाषित करें।
  - (iii) जातीय समूहों की दो विशेषताएँ।
  - (iv) डेविस और मूर के अनुसार बलिदान क्या है ?
  - (v) डैहरनडोर्फ के अनुसार शक्ति क्या है ?
  - (vi) सामाजिक वर्ग के सहसंबंध के रूप में व्यवसाय की व्याख्या करें।
  - (vii) सामाजिक स्तरीकरण और सामाजिक विभेदीकरण में क्या अंतर है ?
  - (viii) कौनसा अनुच्छेद अनुसूचित जाति से संबंधित है ?
  - (ix) जातिवाद की व्याख्या करें।
  - (x) मध्यम वर्ग की दो विशेषताएँ।

10×2=20

### ਯੂਨਿਟ-1

2. ਸਾਮਾਜਿਕ ਸ਼ਰੀਕਰਣ ਕਯਾ ਹੈ ? ਸ਼ਰੀਕਰਣ ਕੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਵਰੂਪੋਂ ਕੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ। 15
3. "ਜਾਤਿ ਵਯਵਸ਼ਥਾ ਸਾਮਾਜਿਕ ਵਰਗ ਕਾ ਅਧਿਕ ਕਠੋਰ ਸਵਰੂਪ ਹੈ"। ਟਿਪਘਣੀ ਕਰੋਂ। 15

### ਯੂਨਿਟ-II

4. ਡੇਵਿਸ ਂਵ ਮੂਰ ਕੇ ਅਨੁਸਾਰ, 'ਸਾਮਾਜਿਕ ਸ਼ਰੀਕਰਣ ਂਕ ਕਾਰਯਾਤਮਕ ਂਵਸ਼ਯਕਤਾ ਹੈ'। ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ। 15
5. ਮੈਕਸ ਵੇਬਰ ਕੇ ਸਾਮਾਜਿਕ ਸ਼ਰੀਕਰਣ ਕੇ ਸਿਧਾਂਤ ਕਾ ਂਲੋਚਨਾਤਮਕ ਪਰੀਕਸ਼ਣ ਕਰੋਂ। 15

### ਯੂਨਿਟ-III

6. ਨਯੇ ਮਧਯ ਵਰਗ ਕੀ ਕਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਂ ਹੈਂ ਂਰ ਯਹ ਮਧਯ ਵਰਗ ਸੇ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਖਿਨਨ ਹੈ ? 15
7. ਵਰਗ ਕੇ ਸਹਸੰਬੰਧੋਂ ਪਰ ਂਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋਂ। 15

### ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਖ਼ਾਰਤ ਮੇਂ ਜਾਤਿ ਵਯਵਸ਼ਥਾ ਸਮਯ ਕੇ ਸਾਥ ਕੈਸੇ ਵਿਕਸਿਤ ਹੁੰਦੈ ਹੈ ਂਰ ਂਨ ਪਰਿਵਰਤਨੋਂ ਮੇਂ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇਨੇ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਮੁਖ ਕਾਰਕ ਕਯਾ ਹੈਂ ? 15
9. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤਿ ਕੀ ਸ਼ਿਥਿਤਿ ਮੇਂ ਸੁਧਾਰ ਕੇ ਲਿਂ ਖ਼ਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਵਾਰਾ ਂਠਾਂ ਗਂ ਪ੍ਰਮੁਖ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਕਾਰਯੋਂ ਪਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ ਂਰ ਯੇ ਸਾਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਂ ਕੋ ਕਮ ਕਰਨੇ ਮੇਂ ਕਿਤਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੈਂ ? 15

### (ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ।

1. ਹੇਠ ਲਿਖਿਂ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਨੂੰ 30-35 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋ :
  - (i) ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾ ਕੀ ਹੈ ?
  - (ii) ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
  - (iii) ਨਸਲੀ ਸਮੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।
  - (iv) ਡੇਵਿਸ ਅਤੇ ਮੂਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਲੀਦਾਨ ਕੀ ਹੈ ?
  - (v) Dahrendorf ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਕਤੀ ਕੀ ਹੈ ?

- (vi) ਕਿੱਤੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗ ਦੇ ਸਹਿਸੰਬੰਧ ਵਜੋਂ ਸਮਝਾਓ।  
 (vii) ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ?  
 (viii) ਕਿਹੜੀ ਧਾਰਾ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ?  
 (ix) ਜਾਤੀਵਾਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।  
 (x) ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ।

10×2=20

### ਯੂਨਿਟ-1

2. ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰੀਕਰਨ ਕੀ ਹੈ ? ਪੱਧਰੀਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।  
 15  
 3. “ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ ਰੂਪ ਹੈ”। ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ।  
 15

### ਯੂਨਿਟ-II

4. ਡੇਵਿਸ ਅਤੇ ਮੂਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ‘ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰੀਕਰਨ ਇੱਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਲੋੜ ਹੈ’। ਚਰਚਾ ਕਰੋ।  
 15  
 5. ਮੈਕਸ ਵੇਬਰ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਜਾਂਚ ਕਰੋ।  
 15

### ਯੂਨਿਟ-III

6. ਨਵੇਂ ਮੱਧ ਵਰਗ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਮੱਧ ਵਰਗ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ?  
 15  
 7. ਵਰਗ ਦੇ ਸਹਿਸੰਬੰਧਾਂ ‘ਤੇ ਇੱਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।  
 15

### ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਾਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਿਵੇਂ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਕ ਕੀ ਹਨ ?  
 15  
 9. ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਮੁੱਖ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹਨ ?  
 15